

Schiller, Joanna

"Jahrbuch für Erziehungs- und Schulgeschichte". T. 1-21 (1961-1981) : [recenzja]

Rozprawy z Dziejów Oświaty 25, 262-264

1983

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

rozwiązanie takich problemów, jak warunki powstawania i rozwoju prasy edukacyjnej: jej zależność od osobowości wysokich urzędników oświatowych (np. ministrów reformatorów, jak Ferry, Guizot, Duruy czy Zay), wpływu warunków społecznych i układów politycznych. Pozwolą na uściślenie, jacy ludzie brali udział w tym ruchu, kto wypełniał łąmy czasopism edukacyjnych. Wreszcie można będzie zbadać ewolucję poglądów edukacyjnych wewnątrz instytucji wydających periodyki lub je firmujących: państwowych (ministerstwa), kościelnych, zgromadzeń prywatnych, wydawnictw poszukujących nowego typu klienteli. Autorzy sądzą, iż te problemy stoją w centrum problematyki historycznej, gdy wychodzi ona ponad historię idei, gdyż wprowadzają do badań grę sił społecznych, stanu umysłów, indywidualności i zbiorowości, trwałości i zmian. W ten sposób rozszerza się terytorium badań historycznych.

Z repertorium wyłączone pewne tytuły periodyków dotyczących spraw edukacji i kształcenia, które będą przedmiotem osobnych opracowań, jak np. prasę syndykalistyczną nauczycieli, gazety szkolne, biuletyny byłych uczniów i absolwentów szkół, prasę studencką i periodyki wyższych uczelni o zawartości ściśle naukowej, sprawozdania z konferencji, kongresów, roczniki.

Opracowanie każdego tytułu umieszczonego w repertorium zawiera dane bibliograficzne (wraz z mutacjami i filiacjami tytułów), omówienie przedmiotu zainteresowań, zawartości, ponadto sygnatury Biblioteki Narodowej w Paryżu lub Biblioteki Instytutu Narodowego Badań Pedagogicznych (INRP), w której znajduje się dane czasopismo (w wyjątkowych wypadkach — w braku danego tytułu w wyżej wymienionych zbiorach — sygnaturę odpowiedniej biblioteki paryskiej, gdzie można z nim się zapoznać).

Kalina Bartnicka

„JAHRBUCH FÜR ERZIEHUNGS- UND SCHULGESCHICHTE”, Akademie — Verlag — Berlin, t. 1—21 (1961—1981).

W 1961 r. ukazał się w Niemieckiej Republice Demokratycznej pierwszy rocznik nowego czasopisma naukowego „Jahrbuch für Erziehungs- und Schulgeschichte” („Rocznik Poświęcony Historii Wychowania i Szkolnictwa”). Inicjatywa wydawnicza wyszła ze strony Komisji do Spraw Historii Wychowania i Szkolnictwa Niemieckiej Akademii Nauk w Berlinie (Kommission für deutsche Erziehungs- und Schulgeschichte der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin), a przede wszystkim jej przewodniczącego, znakomitego historyka wychowania Roberta Alta. Znany jest on polskiemu czytelnikowi z dwóch swoich prac, przetłumaczonych na język polski: *Postępowy charakter pedagogiki Komeńskiego* (Warszawa 1957) i *Wychowanie u ludów pierwotnych* (Warszawa 1960).

Obok Roberta Alta w skład kolegium

redakcyjnego nowego rocznika weszli: Hans Ahrbeck, Werner Hartke, Johannes Irmscher, Gerda Mundorf i Wolfgang Steinitz. Od 1971 r. Komisja do Spraw Historii Wychowania i Szkolnictwa rozpoczęła swą działalność w ramach nowo powstałej instytucji — Akademii Nauk Pedagogicznych Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Skład Komisji wydającej „Jahrbuch für...” rozszerzył się wówczas i obok Roberta Alta jako przewodniczącego na jej czele stanęli Helmut König — zastępca przewodniczącego i Walter Hackel — sekretarz naukowy. Wreszcie od 1980 r. przewodniczącym Komisji został Karl-Heinz Günther.

Jak piszą wydawcy we wstępie do pierwszego „Rocznika”, zadaniem nowego periodyku jest zapoznanie czytelnika z dorobkiem historyków pedagogiki, ukazanie dziejów rozwoju myśli

pedagogicznej na przestrzeni wieków oparte na bogatym materiale źródłowym. Artykuły i rozprawy zamieszczone w czasopiśmie dotyczyć mają podstawowych problemów historii pedagogiki, metodologii badań, roli historii wychowania dla współczesnego człowieka. Na łamach „Jahrbuch für...” znaleźć się mają pisma i dokumenty dotąd nie znane i nie publikowane, odnalezione w archiwach, bibliotekach, zbiorach prywatnych, a także materiały już znane, ale z nowym, współczesnym opracowaniem.

Obok zagadnień rodzimych wydawcy pragną poświęcić nieco miejsca osiągnięciom badawczym historyków wychowania w innych krajach zarówno zapraszając do współpracy obcych autorów, jak i omawiając interesujące z ich punktu widzenia prace i wydawnictwa źródłowe.

Zgodnie z tymi założeniami materiały publikowane w „Jahrbuch für...” ujęte są w trzech działach: artykuły i rozprawy (Abhandlungen), materiały źródłowe (Erläuterte Quellentexte, od t. 8 Erläuterte Quellentexte und Materialien) oraz recenzje i doniesienia (Besprechungen und Berichte).

Przeważająca większość artykułów publikowanych na łamach „Jahrbuch für...” dotyczy problemów pedagogiki XIX i XX w. Dla okresu wcześniejszego znaleźć możemy jedynie kilka rozpraw poświęconych Janowi Amosowi Komeńskiemu: Franz Hofmann, *Die pädagogische Funktion der Pansophie des J. A. Komenský* (t. 10); cykl rozpraw Franza Hofmanna, Hansa i Rosemarie Ahrbeck, Roberta Alta (t. 11).

Wiek XVIII opracowany jest również w stopniu minimalnym — reprezentują go między innymi rozprawa Ruth Müller, *Pädagogische Gedanken in einer deutschen Sozialutopie der Aufklärungszeit* (t. 2) czy Wenera Winklera *Die Pädagogik von Joachim Georg Darjes (1714—1791) und ihre Bedeutung für die Entwicklung der Arbeitserziehung* (t. 3).

Zagadnienia XIX-wiecznej myśli pe-

dagogicznej prezentowane są na łamach „Jahrbuch für...” przede wszystkim w formie artykułów omawiających postaci wielkich pedagogów niemieckich, ich koncepcje teoretyczne i drogi ich realizacji. Możemy więc znaleźć cykl artykułów Karla-Heinza Günthera o F. A. W. Diesterwegu (t. 4, 5/6, 9, 10), Bertholda Eberta i Franza Hofmanna o J. F. Herbarcie (t. 16), Heinza Schuffenhauera o J. G. Fichtem (t. 2), Gerdy Mundorf o J. G. Herderze (t. 1), Willi Schrödera o F. L. Jahnie (t. 18) czy Franza Hofmanna o K. Gutzkowie (t. 2).

Problemem niezwykle wyeksponowanym jest zagadnienie szkolnictwa zawodowego, rzemieślniczego (Handfertigkeitunterricht) i jego rozwoju szczególnie w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XIX w. Tom pierwszy prawie w całości poświęcony jest temu problemowi.

Wiek XX reprezentują rozprawy o bardzo różnorodnej tematyce. Jest niezwykle trudno pogrupować je według zagadnień, jakich dotyczą. W największym skrócie można powiedzieć, że w centrum uwagi autorów znajdują się dwa szeroko rozumiane zagadnienia: sytuacja w szkolnictwie niemieckim po pierwszej wojnie światowej (szczególnie w czasie rewolucji i pierwszych lat istnienia Republiki Weimarskiej) oraz główne trendy i problemy całkowitej przebudowy oświaty po drugiej wojnie światowej aż do chwili obecnej. Artykuły podejmujące pierwsze z tych zagadnień znaleźć możemy w tomach 4, 5/6, 15, 16, drugie w tomach 7, 8, 9, 12, 13.

Wśród rozpraw o charakterze historycznym znajdują się również takie, które podejmują problematykę metodologiczną. Wspomnieć tu należy o bardzo ciekawym artykule Helmuta Königa *Pädagogik — Geschichte der Erziehung — Geschichtswissenschaft. Ein Beitrag zum Problem der Grenzwissenschaften* (t. 8, *Pädagogik — historia wychowania — nauki historyczne. Przyczynek do problemu granic między dyscyplinami*).

Obok nazwisk niemieckich badaczy

możemy na łamach „Jahrbuch für...” odnaleźć sporo prac autorów obcych, między innymi: Najdena Čakařova z Bułgarii, Nikolai P'javko, Otto Vāga z Węgier, A. I. Piskunowa czy N. W. Sawina ze Związku Radzieckiego.

Bardzo interesująco przedstawia się wykaz prac recenzowanych w niemieckim periodyku. Znajdują się tu monografie i wydawnictwa źródłowe tak niemieckie, jak i obce. Warto wspomnieć o omówieniu czeskiego *Acta Comeniana* (t. 8), Briana Simona *Studies in the History of Education 1780—1870* (t. 2), *Studies in the History of Education 1870—1920* (t. 7), pracy *Education in Japan* (t. 8). Znajdują się tu również interesujące recenzje prac węgierskich, bułgarskich czy radzieckich. Wśród autorów omawianych prac są także polskie nazwiska: Łukasza Kurdybachy (t. 3: *Zur Geschichte der Verweltlichung der Volksbildung — Bd. I: Deutschland; Z historii sekularyzacji kształcenia narodowego*, t. 12: *Idee oświatowe i wychowawcze W. I. Lenina*), Józefa Madeji (t. 3: *Elementarbücher und Elementarunterricht im Lesen und Schreiben in Schlesien im 18. und 19. Jahrhundert (1763—1848); Elementarze i nauka elementarna czytania i pisania na Śląsku w XVIII i XIX wieku*), Tadeusza Nowackiego (t. 13: *Szkice z dziejów kształcenia zawodowego do początków XIX wieku*), Wojciecha Pomykała (t. 20: *Die Herausbildung des Erziehungsideals in der VR Polen im Zeitraum von 1944 bis 1976; Kształtowanie ideału wychowawczego w PRL w latach 1944—1976*).

W tomie trzecim znajduje się także obszerny komunikat Gerdy Mundorf o pracach nad *Historią wychowania* przygotowaną przez Pracownię Dziejów Oświaty PAN.

„Jahrbuch für...” zawiera również doniesienia o wszystkich ważniejszych konferencjach i spotkaniach uczonych poświęconych historii wychowania, odbywających się na terenie NRD, jak też poza jej granicami. Na przykład w t. 9 znajdujemy sprawozdanie z obrad Międzynarodowej Konferencji Historyków Pedagogiki w Budapeszcie w 1968 r.,

a w t. 20 wiadomość o mającej miejsce w Warszawie, w październiku 1978 r. międzynarodowej konferencji ku czci Janusza Korczaka.

Ostatni, 21 rocznik „Jahrbuch für...” otwierają dwa artykuły Karla-Heinza Günthera *Aufgaben der Geschichte der Erziehung (Zadania historii wychowania)* i Helmuta Königa *Forschungen zur Geschichte der Erziehung — eine Übersicht (Przegląd badań nad historią wychowania)*. Ukazują one miejsce i rolę historii pedagogiki we współczesnej humanistyce niemieckiej i dorobek badawczy, szczególnie od momentu powstania Akademii Nauk Pedagogicznych NRD. Zwłaszcza drugi z artykułów może być przydatny polskiemu czytelnikowi, stanowi bowiem znakomity przegląd najnowszej niemieckiej literatury naukowej z dziedziny historii wychowania.

Do najciekawszych rozpraw zawartych w t. 21 zaliczyć można trzy artykuły: Heinza Schuffenhauera *Hegels pädagogisches Wirken in Nürnberg 1808 bis 1816* o działalności pedagogicznej wielkiego filozofa; Bertholda Eberta *Zur Stellung des Menschen in Natur und Gesellschaft in Herbarts pädagogischem Werk* oraz Karla-Heinza Günthera *Diesterwegs Beiträge in den „Rheinischen Blättern für Erziehung und Unterricht“ 1857 und 1858 und im „Pädagogischen Jahrbuch für Lehrer und Schulfreunde“ 1858 und 1859 — Zum Erscheinen des Bandes XIII der „Sämtlichen Werke“ F. A. W. Diesterwegs*, kontynuacja cyklu rozpoczętego w t. 4.

„Jahrbuch...” jest czasopismem spełniającym wymogi dobrego, stojącego na wysokim poziomie naukowym periodyku, poświęconego zagadnieniom historii wychowania. Bardzo starannie przygotowywany przez specjalistów wysokiej klasy, spełnia rolę doskonałego informatora o najnowszych osiągnięciach wiedzy pedagogicznej, jednocześnie dzięki przystępnej formie służyć może wszystkim zainteresowanym tą dyscypliną naukową.

Joanna Schiller